

Kütahya İlinin Kentleşme Süreci ve Geleneksel Konut Dokusunun Koruma Sorunları

Ali HÜRATA*, İbrahim NUMAN** ve Fatma Zeynep AYGEN***

* Vakıflar Genel Müdürlüğü
Ankara, Türkiye
ORCID: 0000-0001-8744-9940
a.hurata@vgm.gov.tr (iletişim yazarı)

** Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
İstanbul, Türkiye
ORCID: 0000-0002-2785-7536
inuman@fsm.edu.tr

***Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
İstanbul, Türkiye
ORCID: 0000-0002-1158-8490
zeynep.aygen@msgsu.edu.tr

Araştırma Makalesi

Geliş: 05.04.2021

Son düzenleme sonrası geliş:15.05.2021

Kabul:01.06.2021

Yayımlanma:12.07.2021

Öz

Kütahya, tarihsel süreçte ev sahipliğini yaptığı farklı uygarlıkların kültürel izlerini taşıyan ve bu süreçte biriktirdiği kültürel değerlerinin yanı sıra, Türklerin hakimiyetine girmesi sonrasında da sahip olduğu günümüze kadar ulaşmış zengin mimari mirasıyla öne çıkan bir Anadolu şehridir. Cumhuriyet sonrası ülkedeki sanayi ve ulaşım alanındaki gelişmeler ile kırsal kesimden kente göç vb. nedenlerin tetiklediği değişimlere paralel olarak yaşanan kentleşme sürecinde, tarihi kent merkezinde yer alan ve kente kimlik kazandıran çoğunluğu son yüzyıllarda oluşmuş geleneksel konut dokularında bozulmalar meydana gelmiştir. Bu makalede Kütahya'nın kentleşme sürecindeki planlı hayata geçiş evreleri ve geleneksel konut dokularının yoğunluklu olduğu mahallelerdeki değişim, gerek Kütahya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve Kütahya Belediyesi gibi ilgili kurum ve kuruluşlardan elde edilen güncel veriler ışığında gerekse mahallinde yapılan saha çalışmalarlarıyla incelenmiş ve bu mahallelerdeki sivil mimari örneği yapıların korunmuşluk durumları ve sorunları ortaya konulmuştur. Sonuç olarak Kütahya örneğinden yola çıkarak, Türkiye'nin mimari miras kültür varlıklarının yarısından fazlasını oluşturan ve Kütahya örneğinde olduğu gibi benzer koruma sorunları bulunan çoğu özel mülkiyeti haiz sivil mimari örneklerinin kaybolmaması için sürdürülebilir koruma yaklaşımıyla yeni bir finansal ve örgütsel yapıya ihtiyacın olduğuna vurgu yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kütahya, kentleşme süreci, imar planı, sivil mimari örneği yapılar, koruma problemleri

Urbanization Process of Kütahya Province and Conservation Problems of Traditional Housings

Ali HÜRATA*, İbrahim NUMAN** ve Fatma Zeynep AYGEN***

* *Fatih Sultan Mehmet Vakif University
İstanbul, Turkey
ORCID: 0000-0001-8744-9940
a.hurata@vgm.gov.tr (corresponding author)*

** *Fatih Sultan Mehmet Vakif University
İstanbul, Turkey
ORCID: 0000-0002-2785-7536
inuman@fsm.edu.tr*

*** *Mimar Sinan Fine Arts University
İstanbul, Turkey
ORCID: 0000-0002-1158-8490
zeynep.aygen@msgsu.edu.tr*

Research article

Received: 05.04.2021

Received in final revised form: 15.05.2021

Accepted: 01.06.2021

Published online: 12.07.2021

Abstract

Kütahya is an Anatolian city carrying the footsteps of different civilizations accumulated during its long history. While possessing the remains of the ancient civilizations; Kütahya is rich with its architectural heritage under Turkish rule. In the Republican era, developments in industry and transportation have occurred. As a consequence of rural migration to urban areas triggering changes in parallel with the urbanization processes, the traditional urban fabric in the historic center with authentic urban identity deteriorated. In this article, the state of conservation for the cultural heritage comprising the civil architecture, and the problems of the planned urbanization stages, and the changes in the districts with intense traditional residential fabric are presented based on the current data collected from the Kütahya Regional Board of Preservation of Cultural Entities, Municipality of Kütahya, and similar other institutions, as well as studies, carried out in the field. To conclude, based on the example of Kütahya, we argue that a new financial and organizational structure with a sustainable conservation approach is required to prevent the loss of the examples of civil architecture, most of which have similar conservation problems as in the case of Kütahya, and constitute more than half of Turkey's architectural heritage.

Keywords: Kütahya, urbanization process, zoning plan, examples of civil architecture, conservation problem

1. GİRİŞ

Arkeolojik bulgular Kütahya'nın yerleşim tarihinin M.Ö. 4000'lere kadar uzandığını göstermektedir (Tulay, 1981). Kütahya, bulunduğu konum itibariyle tarihsel süreçte farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış ve birçok uygarlığa ait kültürel değerleri bünyesinde barındırmıştır. Tarihi ve kültürel değerlerin önemli örneklerini sergileyen bir kent dokusuna sahip olan Kütahya, Cumhuriyet sonrası modernleşme ve kalkınma çabalarının etkisiyle yaşanan sanayi ve ulaşım alanındaki gelişmeler ve kırsal kesimden kente göç vb. nedenlerle birçok Anadolu kentinde olduğu gibi tarihi dokusunu zaman içerisinde kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalarak, geleneksel dokunun bozulmaya yüz tuttuğu ve yok olmasının kaçınılmaz olduğu bir kente dönüşmeye başlamıştır.

Bu çalışmada gerek derin tarihi geçmişi gerekse kent merkezinde barındırdığı özgün sivil mimari örneği yapı stoku ile Anadolu şehirleri içinde önemli bir değere sahip Kütahya şehrinin kentleşme süreci ve bu süreçte geleneksel konut dokularında yaşanan değişim ile sivil mimari mirası olan kültür varlıklarının halihazırdaki durumları incelenmiştir. Şehrin geleneksel konutlarının yoğunlukta olduğu kentin merkez ilçe sınırları dahilindeki 16 mahallede yer alan ve kentsel koruma bağlamında mevcut durumları belgelenerek kayıt altına alınan sivil mimari örneği (SMÖ) kültür varlıkları; hasar durumu, kullanım durumu ve mülkiyet durumu gibi parametreler göz önünde bulundurularak ilgili kurum ve kuruluşlardan elde edilen mevcut envanter verileri ve sahada yapılan çalışmalarla elde edilen güncel veriler ışığında koruma perspektifinden değerlendirilmiş ve bu yapıların korunmuşluk düzeyleri ile ilgili son durumları ortaya konulmuştur.

2. KÜTAHYA İLİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Kütahya Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü'nde yer alır. İç Anadolu Bölgesi ile kıyı kesimleri arasında geçiş alanıdır. Kütahya ili kuzeyden Bursa, kuzeydoğudan Bilecik, doğudan Eskişehir ve Afyonkarahisar, güneyden Uşak, batıdan Balıkesir ve Manisa illeriyle çevrilidir.

Kuruluş tarihi tam bilinmemekle birlikte Hitit metinlerinde geçen Assuva tarihiyle ilgili IV. Tuthaliya (M.Ö. 1256–1220) yıllıklarına dayanarak M.Ö. II. bin yılın ortalarında kurulduğu söylenebilir. Kütahya zengin maden yatakları sayesinde geniş ticaret yollarına sahip olmuş, tarihin her devrinde ilgi görmüş; bilinen tarihi içinde sırasıyla Hitit, Frig, Roma, Bizans, Selçuklu, Germiyanoğulları ve Osmanlı Dönemi uygarlıklarıyla Türkiye Cumhuriyeti'ne ulaşmıştır. 1078 yılında Selçuklu hâkimiyetine giren Kütahya, 1233 yılına kadar Selçuklularla Bizanslılar arasında sürekli el değiştirmiş ve 1233 yılında kesin olarak Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Selçukluların yıkılmasından sonra kentin hâkimiyeti Germiyanoğlu Beyliği'ne geçmiş olup bu süre içerisinde Germiyanoğlu Beyliği'nin başkenti olmuştur. Kütahya, 1429 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Bu tarihten sonra önce bağımsız bir sancak iken 1867'de Bursa Vilayet sancağına bağlanmış, 2. Meşrutiyetten sonra yeniden bağımsız sancak olmuştur. Kurtuluş savaşı sırasında 1921 yılında işgal edilen Kütahya 30 Ağustos 1922'deki Büyük Taarruz sonrası işgalden kurtulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra 08.10.1923 tarihinde il ilan edilmiştir (Kütahya Valiliği, 2020).

3. İMAR PLANLARI VE TARİHİ KENT DOKUSUNDAKİ DEĞİŞİMLER

Yerel kaynaklarda yer alan, elle çizili, ölçeği belirtilmemiş ve kim tarafından çizildiği bilgisi yer almayan, Kütahya'nın imar durumunu gösteren Cumhuriyet sonrası olası en eski

Şehir Planı'nın (Şekil 1) 1930 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Planda kuzeyde Mithat Paşa Caddesi, Kobak ve Tavşanlı Caddeleri'nin oluşturduğu sınır ile doğuda Ahırardı'na dayanan sınır, o zamanlarda Kütahya'nın tarihi geleneksel yapı dokularının yoğunlukta olduğu mahallelerin bulunduğu yerleşim alanlarını kapsamaktadır.

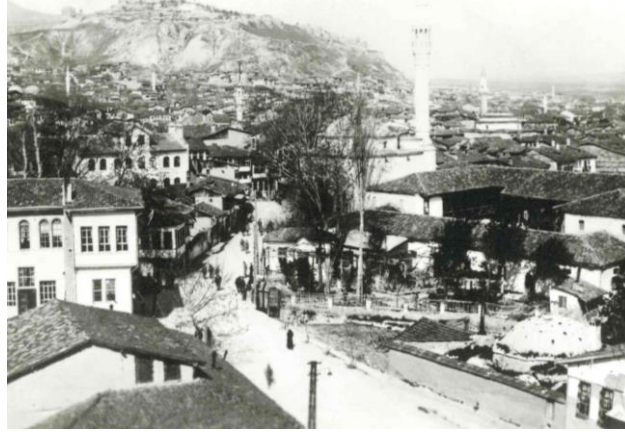

Şekil 1. 1930 Kütahya Şehir Planı (Anonim, 1930)

1930'dan 1935'e kadar çıkarılan kanunlarla, 10.000'den fazla nüfusa sahip olan kentlerin geleceğe yönelik şehir planlarını 5 yıl zarfında hazırlatmaları mecbur kılınmış ve 5.000'den 20.000'e kadar nüfusu olan yerleşmelerde iki nüfus sayımında nüfus artış oranı %15'ten fazla olanlardan bir program yapmaları istenmiştir. Vakit kaybetmeksizin planların hazırlanması amacıyla Nafia Vekâleti Şehircilik Fen Heyeti kurularak süreç hızlandırılmıştır. O yıllarda devlet büroları, müteahhitler veya bunların müşterek çalışmalarıyla dönemin imar planları hazırlanmıştır (Çetin, 2012). Kütahya'nın ilk imar planı, İller Bankası'nın "Belediyeler Bankası" olduğu dönemde (1933-1945) hazırlanmıştır. İller Bankası kayıtlarına 01.01.1944 evrak kayıt numarası ile geçen, fakat çizimlerine ulaşılamayan Celal Esad Arseven tarafından üretilen bu ilk ayrıntılı imar planının 1/500 ölçekli 22 adet pafta kaydı bulunmaktadır (Karadeniz, 2019; Çetin, 2012). Her ne kadar daha önce şehrin planı çizim ile belgelenmişse de (bkz. Şekil 1), bu bir imar planı değildir.

Kütahya'nın ilk imar planı mevcut şehir dokusunu tümüyle göz ardı eden bir imar planı olarak tasarlanmıştır. Hazırlanan imar planında önerilen yollar ile iskân adalarının mevcut durumla hiçbir alakası olmayıp, sanki boş bir araziye plan yapılıyor gibi davranılmış, muntazam parseller ve standart yollar inşa edilmeye çalışılmıştır. Sadece anıt eser niteliği taşıyan yapılar, tarihi eser olarak korunmuş, fakat çevre ile bir bütün olarak değerlendirilmeyip kent dokusu içinde yalnız bırakılmışlardır. Kütahya şehrinin gerçek dışı bu ilk imar planı uygulanmamış ve şehir bu plandan bağımsız olarak gelişmiştir (Solmaz ve Taşkınısı, 1994). Bazı kaynaklarda, anılan imar planı uygulanmış olsaydı, Kütahya'daki tarihi sokak dokularının kaybedileceği ve şehri karakterize eden geleneksel konutların pek çoğunun ayakta kalamayacağı görüşüne yer verilmiştir (Akçura ve Çapar, 1973).

İstanbul Nazım Plan Bürosu Başkanı Yüksek Mimar Mithat Yenen, imar planının uygulanması konusunda Celal Esad Arseven ile birlikte gittikleri Kütahya seyahati ile ilgili bir anısında "Merhumun şehircilik hakkındaki bilgileri biraz amatörce olmakla beraber, yeni

Şekil 4. 1930'lu yıllarda Kütahya şehrinin genel görünümü, Yeşil Cami ve civarı (Kütahya BBYA, 1935)

Kütahya'nın ikinci imar planı çalışmasına 1960'lı yıllarda başlanmıştır. 1966 yılında onaylanan 1/1000 ölçekli imar planında şehrin geleneksel dokusuna ve mevcut sivil mimariye son derece saygılı ve duyarlı bir yaklaşım sergilenmesine rağmen planda tarihi dokunun sadece 'meskûn alan' olarak gösterilmesi kültür varlıklarının diğer yapılardan farklı olarak ele alınmasını engellemiştir (Aykut ve Taşkinsu, 1994). Öte yandan bu plan kentteki binaların yapı malzemelerini de belgelemiş olduğu için Kütahya'nın 1960'lı yıllarda tarihi bölgelerinde hala ahşap yapıların yoğunlukta olduğu dolaylı bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır (Şekil 5 ve Şekil 6).

Şekil 5. Yeşil Cami ve önündeki günümüzde bulunmayan hapishane binası (Kütahya BBYA, 1960a)

Şekil 6. Borekçiler Mahallesi'nde Ulu Cami ve günümüzde üstü kapatılmış Kapan çayı (Kütahya BBYA, 1960b)

1981 yılında Kütahya Valiliği'nce hazırlattırılıp neşredilen "Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan / Kütahya" isimli kitapta "Kütahya'nın Türk Devri Mimarisi" bölümünün yazarı Ara Altun, kitabın neşredilme tarihinden yola çıktığında, 80'li yıllar öncesi süregelişi de

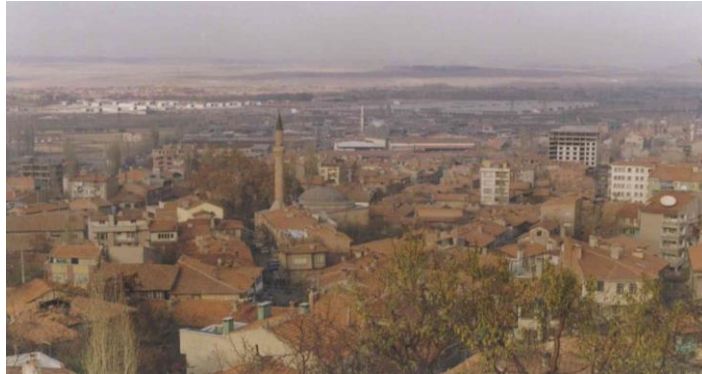
yansıtan bir bakış açısı ile şehrin mimari mirasını gözlemleyerek Kütahya'yı şu şekilde tanımlamaktadır:

"Kütahya'yı, Anadolu'daki tarihi kentlerimize güzel bir örnek olarak gösterebiliriz. Son yıllarda bayındırlık alanında önemli gelişmeler kaydeden Kütahya'da Mimari Miras oldukça iyi biçimde korunabilmiştir. Anıtlar, konutlar ve eski mahallelerin ahşap-kerpiç karışımı, kiremitli evleri ile eski çekirdeği, çarşı bölgesiyle ve çeşmeleriyle yaşayabilmek Kütahya'da hâlâ mümkündür." (Altun, 1981: 186)

1980'li yıllarda artık Kütahya'nın tarihi kent merkezindeki geleneksel konut dokularında değişimlerin başladığı, o yıllarda şehrin genelinde olduğu gibi bu konut dokularının içinde de yüksek katlı betonarme yapıların yapıldığı görülmektedir (Şekil 7 ve Şekil 8).

Şekil 7. 1980'li yıllarda Karagözpaşa Cami ve civarı (Kütahya BBYA, 1980a)

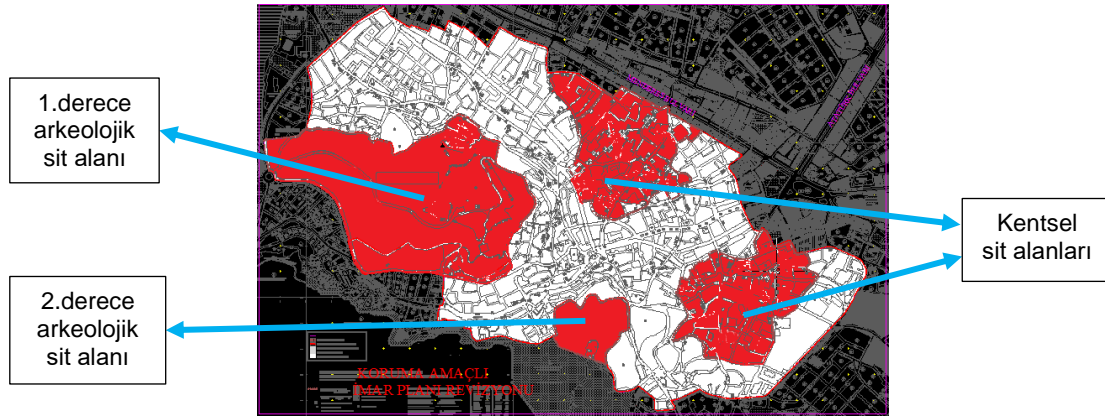
Şekil 8. 1980'li yıllarda Kütahya şehrinden genel bir görünüm (Kütahya BBYA, 1980b)

Tüm bu gelişmelere rağmen 70'lerin sonu ve 80'lerde kentin sivil mimari mirasının korunması bağlamında bazı girişimler olduğu görülmektedir. Kütahya'nın sit alanları Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından alınan 14.07.1979 gün A-1743 sayılı kararla belirlenmiş, akabinde tespit çalışmaları başlatılmış, incelemeler sonucu korunması gerekli yapılar için 18.01.1980 tarihli A-2087 sayılı karar ile tescil kayıtları oluşturulmuştur. Tescil edilen taşınmaz kültür varlıkları içinde sivil mimari örneği yapıların sayısının 519 olarak kayıtlara geçtiği tespit edilmiştir (Karadeniz, 2019).

Bu yıllarda Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından Kent Plancısı Yüksek Mimar Polat Sökmen tarafından hazırlanan Kütahya nazım imar planının hazırlanma sürecinde Kütahya'daki sit alanları belirlenmiş ve tarihi eser tescil çalışmaları yapılmıştır (Aykut ve Taşkınsu, 1994). Bu kapsamda Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEYAK) tarafından tarihi kentsel sit alanı ve 2 adet arkeolojik ve doğal sit alanı belirlenmiştir. Bu alanlar 1/5000 ölçekli nazım imar planı üzerine işlenmiştir. GEEYAK tarafından sit alanları için koruma imar planı hazırlanincaya kadar her türlü imar faaliyeti durdurulmuştur. Kentin taşınmaz kültür varlıkları açısından en yoğun olduğu bu bölgelerde imar faaliyetlerinin durdurulması kent

sakinlerince tepkiyle karşılanmış, baskılar oluşmuş ve bu baskılar nihayetinde Kütahya Belediyesinin, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kuruluna (TKTVYK) başvurusu üzerine kentin neredeyse tamamının kentsel sit olarak belirlendiği koruma amaçlı imar planına yönelik karar değiştirilerek kentsel sit alanı ikiye bölünerek daraltılmıştır. Eski ve yeni kentsel sit alanları arasında kalan bölge, plan müelliflerinin koruma duyarlılığı sayesinde eski sit sınırlarına kadar 'Etkilenme Geçiş Alanı' olarak tanımlanmıştır. Yeni sınırları belirleyen Kentsel Sit Alanları ve Etkilenme Geçiş Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı 1987 gün ve 3552 sayılı karar ile TKTVYK tarafından onaylanmıştır (Şekil 9).

Sit alanlarının daraltıldığı süreçte, tarihi kent dokusunda yapılan tespitler sonucu 18.01.1980 gün ve A-2087 sayılı karar ile tescil edilen 519 adet sivil mimari örneği yapının 223'ü, 13.07.1984 gün ve 292 sayılı karar ile tescilden düşürülmüştür. Daha sonra TKTVYK tarafından alınan 17.07.1987 gün ve 3552 sayılı karar ile 286 sivil yapının tescilinin devamına, 60 sivil yapının tesciline ve 27 sivil yapının tescilinin kaldırılmasına karar verildiği görülmektedir.

Şekil 9. Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu (Kütahya Belediyesi Arşivinden alınmış, Ali Hürata tarafından içerik ilavesi yapılarak yeniden üretilmiştir.) (Kütahya Belediyesi, 2016).

Kentsel Sit Alanları ve Etkilenme Geçiş Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı'nın onayından sonraki yıllardan günümüze değin tarihi kent çekirdeğini oluşturan mahallelerde yapılan tespitlerle ilgili koruma kurullarınca zaman zaman münferit ya da grup halinde tescilleme veya tescilden düşürme işlemlerinin yapıldığı alınan kurul kararlarından anlaşılmaktadır.

Son olarak Kütahya Belediyesi, İmar İşleri Müdürlüğünden alınan bilgiye göre, TKTVYK tarafından 1987 tarihinde uygun görülen Kütahya (Merkez) Sit ve Etkilenme Geçiş Alanları Koruma Amaçlı İmar Planının revize edilmesi amacıyla, Kütahya Belediyesi tarafından söz konusu işin ihalesi yapılarak yüklenici firma ile 20.02.2012 tarihinde sözleşme imzalanan "Revizyon Koruma Amaçlı İmar Planı" yapımı sürecinde Kütahya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.11.2019 tarih ve 5551 sayılı kararı ile Kentsel Sit sınırları revize edilmiştir (Şekil 10). Aynı kararla Kütahya Merkez İlçesi Kentsel Sit Alanı ile I. ve II. Derece Arkeolojik Sit Alanları Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Koşulları belirlenmiş, bu alanlarda 1987 senesinde onaylanan mevcut Koruma Amaçlı İmar Planının uygulaması durdurulmuştur.

Kütahya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.11.2019 tarihinde almış olduğu kararda kentsel sit alanları ve arkeolojik sit alanlarında geçiş dönemine ilişkin hususlar hüküm altına alınmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen sivil mimari örneği yapıların yoğunlukta olduğu kentsel sit alanları ile ilgili hükümler aşağıda yer almaktadır;

“1. KENTSEL SİT ALANI

1.1- Genel Hükümler

1-1-1- Yasal Mevzuat Kütahya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 26.10.2019 tarih ve 5528 sayılı Kararı ile uygun bulunan Kentsel Sit içinde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Yönetmeliklerine, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun İlke Kararlarına, alana ilişkin alınmış Kurul Kararlarına uyulacaktır. Ayrıca 3194 sayılı İmar Kanunu ve Yönetmeliklerinin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Koşulları ile çelişmeyen hükümleri geçerlidir.

1-1-2- Uygulama Zorlukları Kentsel Sit sınırları içinde Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Koşullarında yer almayan hususlarda, Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Koşulları ile çelişmeyen hükümleri geçerlidir. Burada yeterli açıklamanın bulunmadığı ve uygulamada zorluklarla karşılaşılan durumlarda Koruma Bölge Kurulunca alınacak Karar doğrultusunda uygulama yapılır.

1-1-3- Tescilli Yapılarda Esaslı Onarım Tescilli yapılara ilişkin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile yeniden yapım (rekonstrüksiyon) projesinin Koruma Bölge Kurulunca uygun bulunması koşulu ile yapılabilir. Kentsel Sit sınırları içinde yer alan anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapılar ile bunları tamamlayan müstemilatlarda yapılacak her türlü esaslı onarım ve değişiklik konusunda 660 sayılı İlke Kararı doğrultusunda binanın tekniğine uygun 1/50 ölçekli rölövesi, restitüsyon ve restorasyon projeleri, içten, dıştan ve yakın çevresinden çekilmiş fotoğrafları içeren sistematik fotoğraf albümü ile birlikte Koruma Bölge Kuruluna iletilerek, alınacak karar uyarınca uygulama yapılır. Uygulamanın onaylı projesine göre tamamlandığına dair denetleme sorumlusu mimar, varsa KUDEB yoksa ilgili idarelerin teknik raporu ile uygulama sonrası fotoğraflarının Koruma Bölge Kurulunca değerlendirilerek uygun bulunmasından sonra yapı kullanma izin belgesi verilir.

1-1-4- Basit Onarım Kentsel Sit sınırları içinde yer alan 1. grup tescilli yapılarda uygulamanın, ilgili yönetmelik doğrultusunda Koruma Bölge Kurulu izni ile varsa KUDEB yoksa Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü denetiminde yapılır. 1. grup dışındaki tescilli yapılar ile mevcut yasal düzenlemelere veya bir plana göre ruhsat alarak tamamlanmış tescilsiz yapılardaki uygulamaların, varsa KUDEB, yoksa koruma bölge kurulu müdürlüğü izin ve denetiminde yapılır. Yapılan tadilat ve tamiratlara ilişkin uygulama öncesi ve sonrasına ait rapor ve belgeler, KUDEB tarafından bir ay içerisinde ilgili Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne iletilir.

1-1-5- Tescilsiz Yapılarda Esaslı Onarım Kentsel Sit sınırları içinde yer alan yürürlükteki yasal mevzuata göre kullanma izin belgesi bulunan tescilsiz yapıların esaslı onarımları, Belediyesince 3194 sayılı İmar Kanunu'na uygunluğu kontrol edilerek onanmış projesi ve içten, dıştan ve yakın çevresinden çekilmiş fotoğrafları içeren sistematik fotoğraf albümü ile birlikte Koruma Bölge Kurulunca uygun bulunması koşulu ile yapılabilir. Uygulamanın onaylı projesine göre tamamlandığına dair denetleme sorumlusu mimar, varsa KUDEB yoksa ilgili idarelerin teknik raporu ile uygulama sonrası fotoğraflar Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne iletilir.

1-1-6- Sit alanı ilanı ile inşaatı yarım kalan ruhsatlı yapılar Kentsel Sit sınırları içinde; ancak Kentsel Sit ilanından önce yürürlükte olan imar planına göre inşaat ruhsatı alınmış ve inşaatının subasman seviyesine kadar tamamlandığı belgelenen yeni yapılanmalar, mevcut ruhsatlar doğrultusunda tamamlanır.

1-1-7- Yeni Yapılanma Kentsel Sit sınırları içinde yapılacak olan yeni yapılanmalar; sit alanındaki doku bütünlüğünü zedelemeyecek ve çevresi ile birlikte etüd edilerek hazırlanacak mimari projelerinin Koruma Bölge Kurulunca uygun bulunmasından sonra yapılır. Onaylı projesine göre tamamlanan uygulamalara ilişkin tamamlandığına dair denetleme sorumlusu mimar, varsa KUDEB yoksa ilgili idarelerin teknik raporu ile uygulama sonrası fotoğraflarının

Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne iletilmesine, Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün uygun görüş yazısı doğrultusunda ilgili idarelerce yapı kullanma izin belgesi verilebilir.

1-1-8- İfraz, Tevhid, Parselasyon Kentsel Sit sınırları içinde her türlü ifraz, tevhid, yola terk, yoldan ihdas, cins değişikliği gibi konular Koruma Bölge Kurulunca uygun bulunması koşulu ile yapılabilir.

1-1-9- Yol Kaplamaları Kentsel Sit sınırları içinde yer alan sokaklardaki orijinal yol kaplamaları (Arnavut kaldırımı vb.) aynen korunacaktır. Koruma Bölge Kurulunca uygun bulunduğu takdirde orijinal malzeme kullanılacak kaplama malzemesinin onarım ve yenilenmesi yapılabilir.

1-2- Korumaya İlişkin Hükümler

1-2-1- Kütahya Merkez Kentsel Sit sınırları içinde korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli yapıların yanı sıra bunlarla bütünlük sağlayan sokak dokusu, bahçe duvarı, sokak kaplaması, meydan, çeşme vb. sokak elemanları korunacaktır.

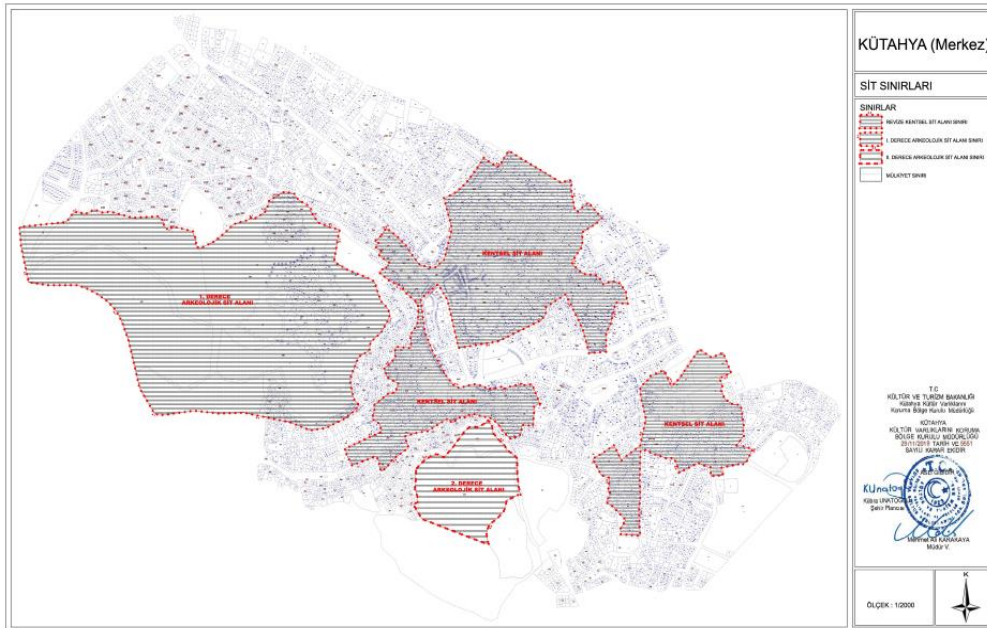
1-3- Yapılaşmaya İlişkin Hükümler

1-3-1- Korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli taşınmazlarla arasından yol geçse dahi komşuluğu bulunan taşınmazlarda, yeni yapılar karşı ve komşu durumda buldukları tescilli yapıların saçak kotunu geçemez. Bu taşınmazlarda yapılaşma koşullarını belirlemede komşuluğundaki tescilli yapılar dikkate alınacaktır.

1-3-2- Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanıp onanıncaya kadar tescilli taşınmazlarda ilave yapı yapılamaz.

1-3-3- Sivasız ve boyasız yapı cephesi bırakılamaz. Renk, çatı kaplaması, cephede doluluk ve boşluk oranları ile bina birim ölçülerinde çevre karakteristiklerine uyulacaktır. ” (Kütahya KVKBK, 2019)

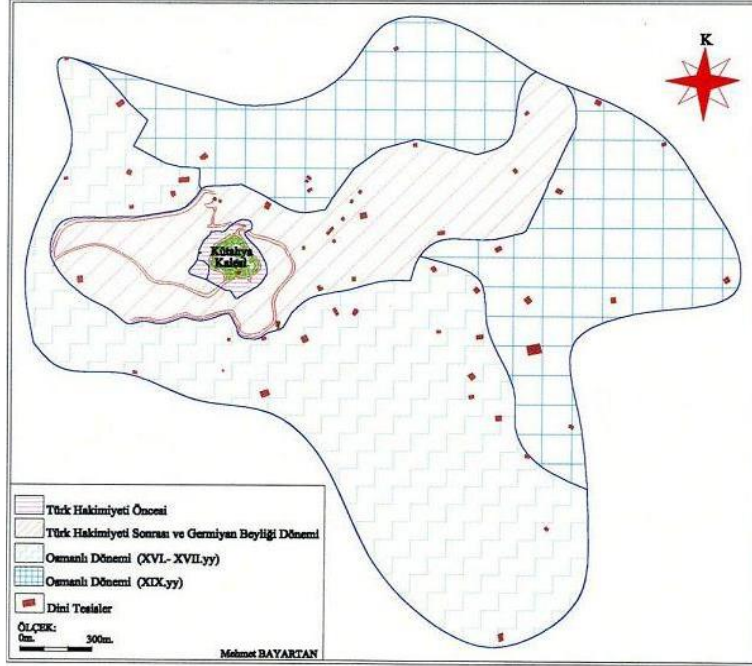
Kararda ayrıca yukarıda açıklanan geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma koşullarına, Koruma Amaçlı İmar Planı yürürlüğe girinceye kadar uyulacağına, üç yıllık süre içinde zorunlu nedenlerle koruma amaçlı imar planı yapılamadığı takdirde bu sürenin Kütahya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca bir yıl daha uzatılabileceğine, bu sürenin bitiminde koruma amaçlı imar planı yapılmadığı takdirde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma koşulları uygulamasının durdurulacağına dair hükümlere de yer verilmiştir.

Şekil 10. 29.11.2019 tarih ve 5551 sayılı karar sonucu belirlenen sit sınırları (Kütahya Belediyesi, 2020a)

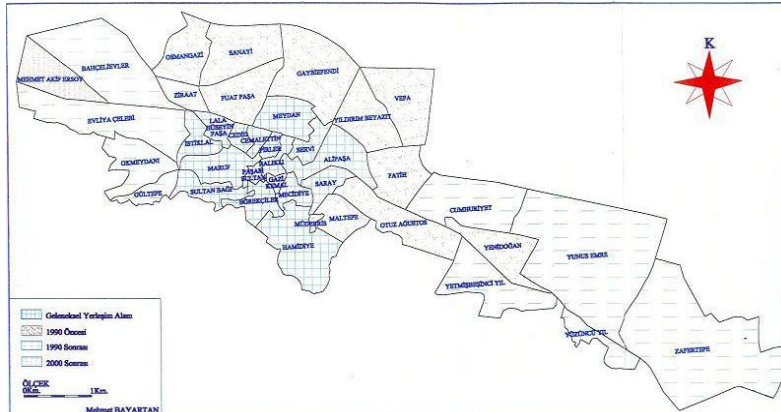
4. MAHALLE ANALİZLERİ

İkinci bölümde açıklanmış olduğu gibi Germiyoğlu Beyliği'ne başkentlik yapmış önemli tarihi bir şehir olan Kütahya'nın Bizans döneminde inşa edilen ve halen mevcudiyetini koruyan kent merkezindeki kalesinin doğu etekleri, tarihsel süreçte Kütahya'nın Türk İslam devri yerleşmesinin de merkezi olmuştur (Eruzun, 1988). Kütahya'da Türk hakimiyeti öncesi yerleşim alanı, Türk hakimiyeti sonrası Germiyoğulları Beyliği dönemi yerleşimi ve Osmanlı Devleti dönemi yerleşimi Şekil 11'de görülmektedir.

Şekil 11. Kütahya şehrinin 19. yüzyıla kadarki gelişimini gösteren kroki (Bayartan, 2009 :67)

Şekil 11'de görüldüğü üzere Kütahya Kalesi'nin doğu etekleri üzerindeki bu mahalleler içinde yer alan ve XV. yüzyıldan beri aynı isimle varlığını sürdüren ilk yerleşim yeri olan kale içindeki Maruf Mahallesi, yine XV. yüzyıldan beri ismi değişmemiş olan Balıklı Mahallesi, Paşam Sultan Mahallesi, Servi Mahallesi ve Pirlar Mahallesi Kütahya şehrinin kale dışında kalan en eski yerleşmeleridir. Bu mahallelerden iç tarafa vadi içine doğru Sultanbağı Mahallesi bulunmaktadır. Bu ilk yerleşme yerlerinin kuzeyinde Cedit, Cemalettin, Börekçiler ve Lala Hüseyin Paşa mahalleleri bahsi geçen mahallelerden sonra kurulmuş olan diğer en eski yerleşim yerleridir (Eruzun, 1988). Şekil 12'de Kütahya mahallelerinin tarihsel gelişimine ait kroki sunulmuştur.

Şekil 12. Kütahya mahallelerinin tarihsel gelişimini gösteren kroki (Bayartan, 2009 :68)

Şehre kimliğini kazandıran tarihi yapıların çoğu da bu mahallelerde yer almaktadır. Her mahalle bir cami gibi bir çekirdek çevresinde kurulmuş, zaman içinde tekke, türbe, mescit, han, hamam gibi yapılarla genişlemiştir. Buna; Balıklı Mahallesi'nde Kütahya'nın en eski camisi olan Balıklı Cami ve Balıklı Hamamı, Maruf Mahallesi'nde Lala Hüseyin Paşa Cami ve Lala Hüseyin Paşa Hamamı, Börekçiler Mahallesi'nde Ulu Cami ve Eğdemir Hamamı, yine Börekçiler Mahallesi'nde bulunan Şengül Cami ve Şengül Hamamı, Saray Mahallesi'nde Saray Cami ve Saray Hamamı örnek olarak gösterilebilir.

Kentin en önemli simge yapısı Ulu Cami'nin bulunduğu Börekçiler Mahallesi, etrafındaki Gazi Kemal, Paşam Sultan, Sultan Bağı, Mecidiye ve Balıklı Mahalleleriyle birlikte kale dışı yerleşmelerin çekirdeğini oluşturmaktadır. Yine bu mahallelerin komşuluğunda Pirlar, Cemalettin, Servi, Lala Hüseyin Paşa, Alipaşa, Saray gibi eski yapılaşmanın yoğun olduğu tarihi mahalleler yer almaktadır. Bu mahallelerde Vacidiye Medresesi, Mevlevihane (Dönerler Cami), Eğdemir (Elvan Bey) Hamamı, Şengül Hamamı, Şengül Cami, Kurşunlu Cami, İshak Fakih Külliyesi, Kaditler Cami, Paşamsultan Türbe ve Zaviyesi, II. Yakup Çelebi Külliyesi, Pekmezpazarı Mescidi gibi dini ve sosyal yapılarla beraber Halit (Macar) Evi, Defterdar Konağı, Hasan Yardım Evi, Hocasade Nuri Bilge Konağı, İsmail Çaler Evi, Ahmet Pınar Evi gibi kente karakterini veren ahşap konutlar yer almaktadır. 1987 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planında birçok tescilli kültür varlığıyla beraber Ulu Cami'nin de içinde bulunduğu Börekçiler Mahallesi ve yukarıda da sayılan Gazi Kemal, Paşam Sultan, Balıklı, Pirlar, Lala Hüseyin Paşa, Cedit, Cemalettin, Saray mahallelerinin bulunduğu alanın belli bir kesimi hariç ne yazık ki büyük bir bölümü tarihi kentsel sit sınırlarından çıkarılıp etkilenme geçiş alanında bırakılmıştır (Eruzun, 1988).

Yukarıda sayılan kentin önemli simgelerinin hemen hemen tamamı kamu mülkiyetindeki mimari miras kültür varlıklarıdır. Bunun nedenini vakıf sisteminin sürdürülebilir olmasında aramak mümkündür. Zaman içinde yıpranmış olsalar da mülkiyet sahibi kamu kurumlarınca bütçe imkânları ölçüsünde bakım ve onarımları yaptırılmış ve ihtiyaç duyuldukça da onarımları yapılmaktadır. Lakin, 2015 yılı Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre Türkiye'nin sahip olduğu toplam 100.000 taşınmaz kültür varlığı içinde sayıları 65.000'i bulan sivil mimari örneklerinin yaklaşık %10-15'lik oranının kamuya ait olduğu ve geri kalan yaklaşık %85-90'lık kısmının özel mülkiyette olduğu gerçeğinden bakıldığında, özel mülkiyetli SMÖ yapılarda korunmuşluk oranlarının kamu mülkiyetinde olanlara nazaran çok daha az olduğu söylenebilir. Bu durum, Kütahya merkez ilçe sınırları içindeki tarihi kent merkezini oluşturan mahallelerde yapılan saha çalışmalarından elde edilen verilerden de anlaşılmaktadır.

2020 yılı Ağustos ve Eylül aylarında Kütahya'nın sivil mimari örneği yapılarının yoğunlukta olduğu 16 mahallede yapılan saha çalışmalarında (Kütahya Belediyesi ve Koruma Kurulu'ndan elde edilen veriler, mahalle muhtarları ile yapılan görüşmeler ve yerinde yapılan incelemelerle) sivil mimari örneği kültür varlıklarının halihazır durumları tespit edilmiştir.

4.1. İncelenen Mahallelerin Genel Durumu

Çalışma kapsamında 16 mahallede bulunan toplam 359 adet SMÖ yapının mülkiyet durumları, hasar durumları ve kullanım durumları incelenmiştir. Yapıların hasar durumları az, orta, ağır, restorasyon uygulaması görmüş, rekonstrüksiyonu yapılmış, yıkılmış ve tespit edilemeyen; kullanım durumları ise dolu, boş, arsa (yıkılmış) ve tespit edilemeyen başlıkları altında değerlendirilmiştir. Kullanım durumu arsa olarak değerlendirilen yapılar yıkılmış yapılardır. Mülkiyet durumları özel, kamu ve tespit edilemeyen başlıkları altında değerlendirilmiştir. Çizelge 1' de incelenen 359 adet SMÖ yapının bilgileri sunulmuştur. Balıklı

Mahallesi'nde 2 adet yapının kamu ve özel ortak mülkiyetinde olduğu tespit edilmiştir ve bu durum çizelgede belirtilmemiştir. Ayrıca Sultanbağı Mahallesi 290 envanter numaralı tek parselde bulunan SMÖ yapı iki bağımsız yapıya dönüştürülmüştür. Bu yapıların birinin hasar durumunun ağır diğerinin ise az olduğu ve hasar durumu ağır olan yapının kullanımda olmadığı, hasar durumu az olanın ise kullanımda olduğu tespit edilmiştir. Bu tek parseldeki yapı çizelgede kullanım ve hasar durumları açısından iki farklı yapı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 1. İncelenen mahallerdeki toplam 359 adet SMÖ yapının mülkiyet, hasar ve kullanım durumları

Mahalleler	Mülkiyet			Hasar Durumu							Kullanım Durumu				
	Özel	Kamu	Tespit Edilemeyen	Az	Orta	Ağır	Rest.	Rekons.	Yıkılmış	Tespit Edilemeyen	Dolu	Boş	Arsa	Kısmen Dolu	Tespit Edilemeyen
Alipaşa	20	2	5	3	5	5	7	0	7	0	11	9	5	0	2
Balıkli	37	6	2	2	11	7	11	1	13	2	18	14	13	0	2
Börekçiler	21	5	5	5	9	6	2	0	4	5	12	9	4	0	6
Cedit	15	1	2	3	3	8	1	1	2	0	5	10	2	0	1
Cemalettin	23	1	0	2	9	6	0	1	5	1	10	9	4	0	1
Gazi Kemal	9	2	2	3	3	1	3	0	1	2	6	4	1	0	2
İstiklal	26	2	0	2	5	9	4	0	8	0	9	11	8	0	0
L. H. Paşa	6	1	0	0	2	2	0	0	3	0	1	3	3	0	0
Maruf	7	5	3	2	3	1	4	1	1	3	5	4	1	1	4
Mecidiye	34	2	2	2	14	12	4	1	5	0	12	21	4	0	1
Meydan	6	0	0	0	0	3	1	0	2	0	0	4	2	0	0
Paşam Sultan	17	2	1	3	4	6	3	1	2	1	10	6	2	0	2
Pirler	21	16	1	0	1	7	25	1	4	0	13	20	4	0	1
Saray	29	1	2	7	7	7	2	0	8	1	7	15	8	1	1
Servi	8	0	1	0	3	4	2	0	0	0	4	4	0	0	1
Sultanbağı	5	0	1	1	1	2	1	0	2	0	1	2	2	0	2
TOPLAM	284	46	27	35	80	86	70	7	67	15	124	145	63	2	26

359 Adet SMÖ yapının 284 tanesi özel mülkiyette 46 tanesi ise kamu mülkiyetindedir. 27 adet yapının mülkiyet durumu tespit edilememiştir. Yapıların hasar durumları incelendiğinde, 86 yapının ağır hasarlı olduğu, 67 yapının yıkılmış durumda olduğu, ayakta kalan kamu ve özel mülkiyetli toplam 292 yapıdan 70 adedinin restore edildiği 7 adedinin ise yıkılıp yeniden inşaatının (rekonstrüksiyon) yapıldığı tespit edilmiştir. 46 adet kamu mülkiyetindeki yapının 30 tanesinin restorasyonu yapılmışken, 284 adet özel mülkiyetteki yapının ise sadece 40 tanesinin restorasyonunun yapıldığı görülmektedir. Kamu mülkiyetindeki

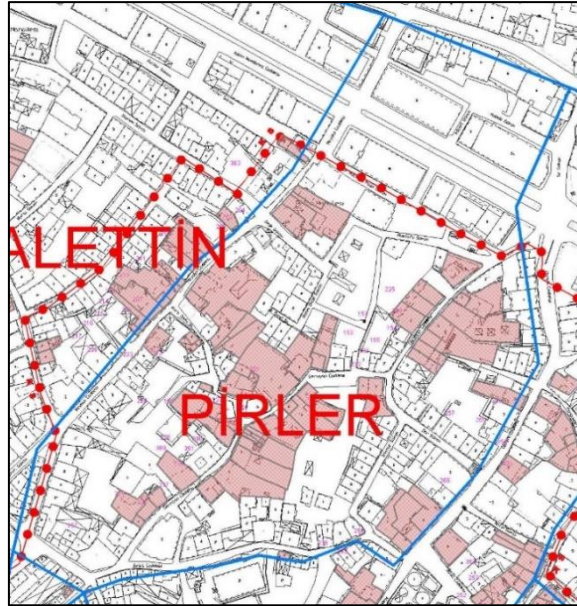
yapıların %65'i restore edilmişken özel mülkiyetteki yapıların ancak %14'ünün restore edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca ağır hasarlı ve yıkılmış durumda olan SMÖ yapıların sayısının restore edilen yapılara göre oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 35 adet yapının az, 80 yapının ise orta hasarlı olduğu tespit edilmiştir. Az ve orta hasarlı yapıların ağır hasarlı yapılara göre nispeten daha iyi durumda oldukları ve çoğunun kullanımda olduğu görülmüştür. Ancak zamanında gerekli önlemler alınmadığında ilerleyen yıllarda bu yapılar da fiziki yıpranma ve kayıplara uğrayıp mal-i inhidam durumuna düşebilecektir.

359 adet SMÖ yapının %34'ünün dolu, %40'ının boş, %17'sinin ise yıkılmış durumda olduğu görülmüştür. Kullanım durumu boş olarak değerlendirilen yapılardan çoğunun harabe durumda olduğu, yıkılma tehlikesi taşıdığı ve mahallelerde huzursuzluğa neden olduğu yapılan incelemelerde tespit edilmiştir.

Aşağıdaki bölümlerde Kütahya'nın en eski yerleşim yerlerinden olan Pirlar Mahallesi ve daha sonraki yıllarda mahalle statüsü kazanan İstiklal Mahallesi'ndeki SMÖ yapıların durumları daha detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

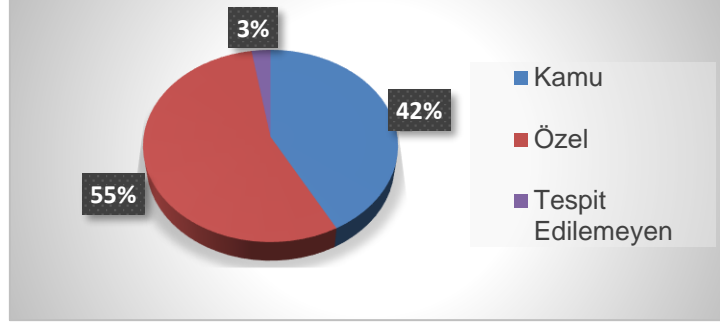
4.1.1. Pirlar Mahallesi

Kütahya Merkez ilçesinin kuzeydoğusunda kalan Pirlar Mahallesi'nin 17.07.1987 gün 3552 sayılı kararla belirlenen sit sınırlarına göre %80'i kentsel sit alanı içinde bulunmaktadır. Kuzeyde Mithat Paşa Caddesi, batıda Meydan Caddesi, güneyde Balıklı Caddesi ve doğuda Osmanlı Caddesi mahalle sınırlarını belirler. Şekil 13'te Pirlar Mahallesi sınırlarını gösteren harita sunulmuştur.

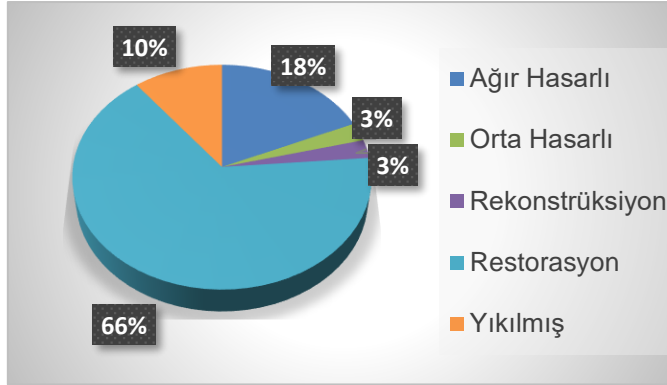
Şekil 13. Pirlar Mahallesi sınırları (Kütahya Belediyesi, 2020b)

Pirlar Mahallesi Şer'iyye Sicil Defteri kayıtlarında 15. yüzyıldan beri Kütahya mahallelerinden biri olarak geçmektedir. Pirlar Mahallesi'nde toplam 38 adet sivil mimarlık örneği yapı bulunmaktadır ve bu yapıların büyük çoğunluğu (23 adet) Germiyan Caddesi üzerinde yer almaktadır. Bu yapıların 16 tanesi kamu mülkiyetinde iken 21 tanesi özel mülkiyettir. 1 adet yapının ise mülkiyet durumu belirlenememiştir (Şekil 14).

Şekil 14. Pirlar Mahallesi'ndeki SMÖ yapıların mülkiyet durumları (Ali Hürata, 2020)

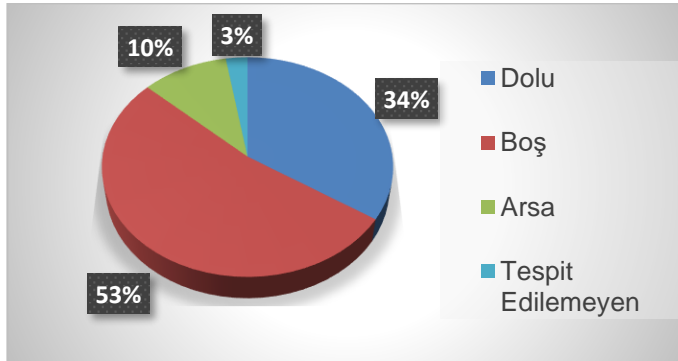
Pirlar Mahallesi'ndeki SMÖ yapıların hasar durumlarına ilişkin bilgiler Şekil 15'te sunulmuştur. SMÖ yapılardan 7 adet yapı ağır hasarlı, 1 adet yapı ise orta hasarlı olarak tespit edilmiştir. 25 SMÖ yapıya restorasyon, 1 adet yapıya ise rekonstrüksiyon uygulaması yapılmıştır. Restorasyon uygulaması yapılan yapılardan 15 tanesi kamu mülkiyetindedir. Kalan 10 adet özel mülkiyetteki SMÖ yapı da Kültür ve Turizm Bakanlığı hibe yardımlarıyla restore edilmiştir. Rekonstrüksiyon uygulaması yapılan 1 yapı da kamu mülkiyetinde ve Germiyan Caddesi'ndedir. Restorasyonu yapılan 25 yapının 21 tanesi Germiyan Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Germiyan Caddesi'ndeki SMÖ yapıların 15 tanesinin muhtelif kurumlarca kamulaştırma yoluyla kamu mülkiyetine geçtikten sonra restorasyonlarının yapıldığı görülmektedir.

Hasar Durumu	
Ağır Hasarlı	7
Orta Hasarlı	1
Rekonstrüksiyon	1
Restorasyon	25
Yıkılmış	4

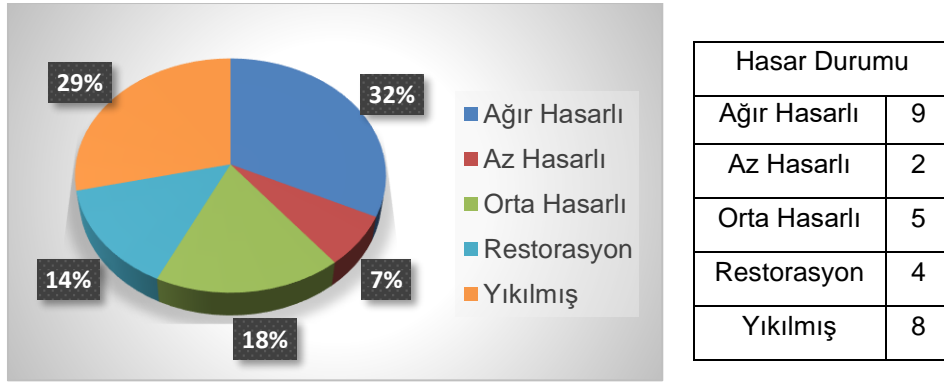
Şekil 15. Pirlar Mahallesi'ndeki SMÖ yapıların hasar durumları (Ali Hürata, 2020)

Şekil 16'da Pirlar Mahallesi'nde SMÖ yapıların kullanım durumları sunulmuştur. SMÖ yapıların yarısından fazlasının boş durumda olduğu tespit edilmiştir. 13 adet yapının hali hazırda kullanımda olduğu 4 adet yapının ise yıkıldığı görülmüştür.

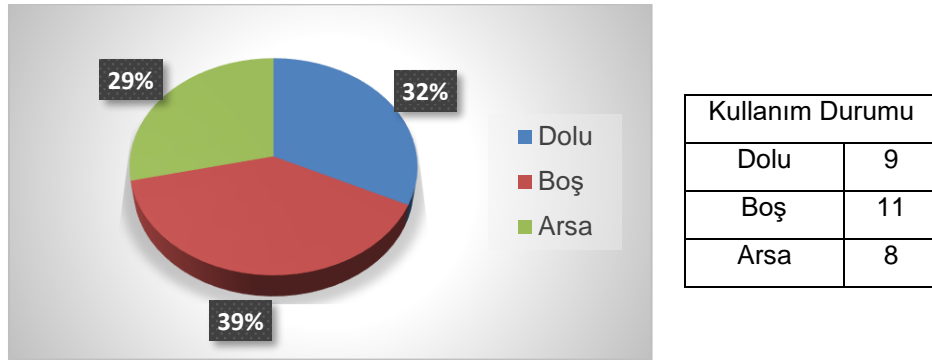
Kullanım Durumu	
Dolu	13
Boş	20
Arsa	4
Tespit edilemeyen	1

Şekil 16. Pirlar Mahallesi'ndeki SMÖ yapıların kullanım durumları (Ali Hürata, 2020)

Şekil 19. İstiklal Mahallesi'ndeki SMÖ yapıların hasar durumları (Ali Hürata, 2020)

Şekil 20'de İstiklal Mahallesi'nde bulunan SMÖ yapıların kullanım durumları sunulmuştur. 8 adet SMÖ yapının yıkılması sebebiyle bu yapıların kullanım durumları "arsa" olarak değerlendirilmiştir. 9 adet yapının dolu olduğu 11 adet yapının ise boş durumda olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 20. İstiklal Mahallesindeki SMÖ yapıların kullanım durumları (Ali Hürata, 2020)

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kütahya kent merkezinde bulunan 16 mahalledeki 359 sivil mimari örneği yapının hali hazırdaki son durumlarına bakıldığında çoğunluğu terk edilen bu yapıların gün geçtikçe hasar durumlarının daha da kötüye gittiği ve korunmaları yönünde herhangi bir önlem alınmadığı takdirde kente kimlik kazandıran bu kültür varlıklarının çoğunun yıkılıp yok olması muhtemeldir. Kütahya gibi geleneksel konut dokularına sahip kentlerde çoğunluğu özel mülkiyeti haiz SMÖ yapıların benzer koruma sorunlarıyla karşı karşıya olduğu düşünülmektedir.

Ülke genelinde Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre yaklaşık 100.000 taşınmaz kültür varlığının yarısından fazlasını SMÖ yapılar oluşturmaktadır. Günümüzde kısmen varlığını sürdüren tarihi kent dokularının en önemli öğelerinden olan SMÖ yapıların korunmaları için, Kültür ve Turizm Bakanlığınca sağlanan hibeler ve TOKİ tarafından verilen kredilerin yeterli bir kaynak oluşturmadığı, zaman açısından da mevcut yasal düzenlemelerin yapıldığı tarihten itibaren bakım ve onarımlarına destek sağlanan toplam SMÖ yapı sayısının 2005-2015 yılları arasındaki 10 yıllık süreçte yaklaşık 2000 adet (1519 adet Kültür ve Turizm Bakanlığı hibe yardımı ve 439 adet TOKİ restorasyon kredisi) yapıya tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Mevcut yapı ile Türkiye'nin SMÖ yapı stokunun proje ve onarım sürecinin yüzyılları bulacağı öngörülebilir. Halihazırda henüz proje ve restorasyonları yapılmamış her bir sivil mimarlık örneği yapı için eşdeğer restorasyon gereklerinin olduğu ön kabulüyle

yaklaşıldığında, bu yapıların proje ve restorasyonlarında harcanacak parasal değerlerin oldukça yüksek meblağlara ulaşacağı, bu nedenle öncelikle finansal kaynağın oluşturulması ve bu kaynağı yerinden yönetim ilkesiyle kullandıracak sürdürülebilir örgütsel bir yapının kurgulanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. SMÖ yapılar sonraki süreçlerde de zamana ve kullanıma bağlı gelişen yıpranmalar nedeniyle onarıma ihtiyaç duyacak konuma geleceklerdir. Bu manada yapıların yıpranma sürelerine göre tekrar eden bir restorasyon döngüsünü sağlayacak daimi kaynakların oluşturulması, sivil mimari mirasımızın sürdürülebilir bir yapıyla korunabilmeleri açısından önem arz etmektedir.

Bilgilendirme / Teşekkür

Bu makale Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nde Prof. Dr. İbrahim NUMAN danışmanlığında yürütülen "Sivil Mimari Miras Kültür Varlıklarının Korunması İçin Bir Model Önerisi (Kütahya Örneği)" başlıklı doktora tezi kapsamında hazırlanmıştır.

Makaleye sundukları katkılarından dolayı sayın hakemlere teşekkür ederiz.

Aksi belirtilmediği takdirde makalede kullanılan şekiller ve çizelgeler belirtilen yazarlar tarafından, belirtilen tarihte üretilmiştir.

Çıkar Çatışması Bildirimi ve Sorumluluk Bildirimi

Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur, olası bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Makalede belirtilen tam görüş ve düşünceler yazarların sorumluluğundadır, bu konuda derginin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Makalede yer alan görsellerin kullanımına dair yasal izinlerin alınması yazarların sorumluluğundadır, bu konuda derginin sorumluluğu bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Bildirimi

Araştırmanın başlangıç fikri Ali HÜRATA ve İbrahim NUMAN tarafından tasarlanmış olup metodolojiye Ali HÜRATA, İbrahim NUMAN ve Fatma Zeynep AYGEM birlikte karar vermiştir. Veriler Ali HÜRATA tarafından derlenip tanzim edilmiş, makale bölüm içerikleri tüm yazarlar arasında müzakere edilerek çalışmaya son şekli verilmiştir.

KAYNAKLAR

Kitapta Bölüm

ALTUN, A., 1981. Kütahya'nın Türk devri mimarisi. İçinde: S. ARMAN, B. MEREYER, O. ASLANAPA, S. YETKİN, H. D. YILDIZ, A. ALTUN ve İ. TOPÇUOĞLU, ed. *Atatürk'ün doğumunun 100. yılına armağan: Kütahya*. Kütahya: Kütahya Belediyesi Yayınları. s. 171-700.

TULAY, A. S., 1981. Kütahya arkeolojisi. İçinde: S. ARMAN, B. MEREYER, O. ASLANAPA, S. YETKİN, H. D. YILDIZ, A. ALTUN ve İ. TOPÇUOĞLU, ed. *Atatürk'ün doğumunun 100. yılına armağan: Kütahya*. Kütahya: Kütahya Belediyesi Yayınları. s. 53-68.

Dergide makale

AKÇURA, T. ve ÇAPAR, M., 1973. İmar planlarında tarihi kent dokusu ve tarihi eserlerde ilgili tutumların incelenmesi. *Mimarlık*. (8), s. 8-10.

AKOK, M., 1965. Kütahya ve Uşak şehirlerinin eski evleri. *Türk Etnografya Dergisi*. (6), s. 5-17.

EYİCE, S., 1972. Celal Esad Arseven. *TTK Bellekten*. 142 (XXXVI), s. 173-202.

GÖKDÜL, A. ve YAMAN, M., 2020. Yerel yönetimlerde kent planlaması anlayışının dönüşüm evrelerine bir örnek: Kütahya kenti (1923-1960). *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. (29), s. 35-65.

BAYARTAN, M., 2009. Osmanlıdan günümüze Kütahya şehrinin yapı taşları: mahalleler. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi* (18), s. 57-70.

ÇETİN, S., 2012. Geç Osmanlıdan erken Cumhuriyete İç Batı Anadolu'da kentsel yapının değişimi: Manisa, Afyon, Burdur ve Isparta Kentleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *METU JFA*, 29 (2), s. 89-129.

ERUZUN, C., 1988. Kütahya kentsel SİT planlaması. *Mimarlık Dergisi*, 26 (2), s. 45-51.

Konferansta bildiri

AYKUT, N. S. ve TAŞKINSU, F., 1994. Kütahya koruma imar planı planlama-uygulama sürecinin irdelenmesi. İçinde: ÇUBUK, M., 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokiyumu, 15 Nisan 1994, Beyoğlu. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi. s. 54.

SOLMAZ, N. A. ve TAŞKINSU, F., 1994. Kütahya koruma imar planı planlama-uygulama sürecinin irdelenmesi. İçinde: ÇUBUK, M., 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokiyumu, 15 Nisan 1994, Beyoğlu. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi. s. 46.

Tez

KARADENİZ, B., 2019. *Kütahya tarihi kent dokusunun 20. yüzyıl başından günümüze değişim süreci ve korunmasına yönelik öneriler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.

İnternet kaynağı

KÜTAHYA VALİLİĞİ, 2020. *Kütahya tarihçesi* [çevrimiçi]. Erişim adresi: <http://www.kutahya.gov.tr/tarihce> [Erişim Tarihi 12 Mart 2021].

Arşiv Belgesi

ANONİM, 1930. *Kütahya şehir planı* [harita]. Mustafa Hakkı Yeşil Arşivi, Kütahya.

ANONİM, 1935. *1930'lu yıllarda kale dışı (etekleri) eski mahalleler* [fotoğraf]. Mustafa Hakkı Yeşil Arşivi, Kütahya.

ARSEVEN, C. E., 1935. *1935 Kütahya kurma planı* [harita]. Mustafa Hakkı Yeşil Arşivi, Kütahya.

KÜTAHYA BBYA, 1935. *1930'lu yıllarda Kütahya şehrinin genel görünümü, Yeşil Cami ve civarı* [fotoğraf]. Kütahya Belediyesi Basın Yayın Arşivi, Kütahya.

KÜTAHYA BBYA, 1960a. *Yeşil Cami ve önündeki günümüzde bulunmayan hapishane binası* [fotoğraf]. Kütahya Belediyesi Basın Yayın Arşivi, Kütahya.

KÜTAHYA BBYA, 1960b. *Börekçiler Mahallesi'nde Ulu Cami ve günümüzde üstü kapatılmış Kapan çayı* [fotoğraf]. Kütahya Belediyesi Basın Yayın Arşivi, Kütahya.

KÜTAHYA BBYA, 1980a. *1980'li yıllarda Karagözpaşa Cami ve civarı* [fotoğraf]. Kütahya Belediyesi Basın Yayın Arşivi, Kütahya.

KÜTAHYA BBYA, 1980b. *1980'li yıllarda Kütahya şehrinden genel bir görünüm* [fotoğraf].
Kütahya Belediyesi Basın Yayın Arşivi, Kütahya.

KÜTAHYA BELEDİYESİ, 2016. *Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu* [harita]. Kütahya
Belediyesi Arşivi, Kütahya.

KÜTAHYA BELEDİYESİ, 2020a. *Kütahya KVKBK'nın 29.11.2019 tarih ve 5551 sayılı kararı sonucu belirlenen sit sınırları* [harita]. Kütahya Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğü,
Kütahya.

KÜTAHYA BELEDİYESİ, 2020b. *Pirler Mahallesi sınırları* [harita]. Kütahya Belediyesi Arşivi,
Kütahya.

KÜTAHYA BELEDİYESİ, 2020c. *İstiklal Mahallesi sınırları* [harita]. Kütahya Belediyesi Arşivi,
Kütahya.

KÜTAHYA KVKBK, 2019. *29.11.2019 tarihli ve 5551 sayılı Kütahya Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu Kararı* [belge]. Kütahya KVKBK Arşivi, Kütahya.

Biyografiler

Ali HÜRATA

1962 yılında Kütahya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kütahya'da bitirdikten sonra lisans eğitimini 1982 yılında Akdeniz Üniversitesinde tamamladı. 1984 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığında inşaat mühendisi olarak göreve başladı. Bakanlıkta mühendis olarak çalıştığı dönemde, 1995-1996 yıllarında mesleki eğitimi için Japonya'da bulundu. Türkiye'ye döndükten sonra Yükseköğretim Kurumundan Japonya'da almış olduğu eğitimin yüksek lisans denkliğini aldı. Memuriyet hayatında şube müdürlüğü, daire başkanlığı, genel müdür yardımcılığı ve yüksek fen kurulu üyeliği gibi çeşitli bürokratik görevlerde bulundu. Vakıflar Genel Müdür Yardımcısı olarak görev aldığı 2010-2019 yılları arasında yurtiçi ve yurt dışında bulunan pek çok Vakıf Kültür Varlığının restorasyonunu yönetti. Halen Vakıflar Genel Müdürlüğünde Vakıflar Meclisi Üyesi olarak görev yapmaktadır. Yazar aynı zamanda Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesindeki Doktora eğitimini de sürdürmektedir.

İbrahim NUMAN

1948 yılında Kıbrıs-Lefkoşa'da doğdu. Temel Eğitime yine aynı yerde tamamladıktan sonra, T.C. Antakya lisesinden 1967 yılında mezun oldu. Lisans Eğitimini 1973'te ve Yüksek Lisans eğitimini 1978 de ODTÜ Mimarlık Bölümünde, Doktora çalışmasını ise 1982 de Ankara Üniversitesinde tamamladı. 1984 yılında doçent; 1996 yılında profesör oldu. 1973-75 yılları arasında serbest mimar olarak çalıştı. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtında Mücahit olarak askerlik yapıp Gazi olmak şerefine ulaştı. 1976-78 arası ADMMA'nde, 1978-82 arası Ankara Üniversitesinde asistanlık devresinden sonra, 1982 yılında Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümünde yrd. doç. olarak göreve başladı. 1984-94 yılları arasında doçent olarak Suudi Arabistan'da; 1994-2003 arası ise Kıbrıs Doğu Akdeniz Üniversitesinde profesör dekan olarak çalıştıktan sonra 2003-2006 yılları arasında profesör olarak Gazi Üniversitesi'nde bulundu. 2006-2010 yıllarında en DAÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı, 2010-11 yıllarında İstanbul Bilgi Üniversitesinde rektör danışmanı olarak çalışmıştır. Halen Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekanı olarak görevini sürdürmektedir. Üniversiteye, eğitim-öğretim yanında, mimarlık alanında bölüm ve fakülte kurmak, yeni bir mimarlık eğitim modeli hazırlamak, bölüm başkanlığı ve dekanlık senato üyeliği gibi idari katkıları olup, mimarlık kuramı ve tarihi konularında çalışma, makale ve bildirileri bulunmaktadır. Proje ve uygulamalarının yanı sıra proje yarışma ödülleri ve jüri üyelikleri de vardır. KKTC Kültür Komisyonu Üyeliği ve çeşitli sivil toplum örgütünde verdiği hizmetlerin yanı sıra, 1990-94 arası da KKTC'nin İslâm Konferansı Örgütü ve Suudi Arabistan Fahri Temsilciliğini yürüterek de topluma hizmet etmiştir. Türk kültürüne yaptığı hizmetlerden dolayı kendisinin T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu – Atatürk Kültür Merkezi Şeref Üyeliği verilmiştir.

Fatma Zeynep AYGEN

Prof. Dr. Zeynep Aygen Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Çevre Çözümlemesi ve Denetimi Bilim Dalı Başkanı olarak görev yapmaktadır. Daha önce Almanya'da Berlin Teknik Üniversitesi, Bahreyn'de Bahreyn Üniversitesi ve İngiltere'de Portsmouth Üniversitesi'nde akademisyen ve araştırmacı olarak çeşitli görevler üstlenmiş olup, 2012 yılında yurda dönmüştür. Kendisi İngiltere Yüksek Öğretim Akademisi (Higher Education Academy of UK), İngiltere Tarihi Eserleri Koruma Enstitüsü (Institute of the Historic Building Conservation – UK) ve UNESCO Forumu Üniversite ve Kültür Mirası Ağı (Forum UNESCO/ University and Heritage Network) gibi uluslararası kurumların üyesidir. Araştırma konularının başında doğal ve kültürel mirasın korunması ve tarihi eserlerin fiziksel ve sosyal sürdürülebilirlik bağlamlarında değerlendirilmesi gelmektedir. Uluslararası yayınlardan olan ve New York ve Londra'da Routledge Yayınevi tarafından eş zamanlı olarak yayınlanan International Heritage and Historic Building Conservation (2013-Paperback 2014) kitabı ve Springer Yayınevi'nin yayınladığı Cities for Smart and Environmental Futures (Pardalos & Rassaia, ed., Haziran, 2013) adlı yayında 'Building Conservation towards a Sustainable Future: Use of GPR' adı altında katkıda bulunduğu bölüm bu araştırmalarından örnekler sunmaktadır.